

Doorstroom vanuit het praktijkonderwijs

Dienst Uitvoering Onderwijs

Afdeling Informatieproducten

Erik Fleur en Susanne Lepoeter

Datum: 14 Oktober 2024

Status Rapport: Definitief

Dienst Uitvoering Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Samenvatting

In de wet staat dat praktijkonderwijs direct opleidt voor de arbeidsmarkt. In de praktijk gaat bijna de helft van de leerlingen na het praktijkonderwijs naar het mbo. De centrale vraag van dit onderzoek is: wat is de (onderwijs)potentie van leerlingen uit het praktijkonderwijs? In deze studie maken we gebruik van registratiegegevens van alle leerlingen die sinds 2007 een inschrijving in het praktijkonderwijs hadden. Om te kijken hoe de doorstroom van praktijkonderwijsleerlingen zich verhoudt tot die van andere leerlingen, nemen we als vergelijkingsgroep de leerlingen die sinds 2007 een inschrijving in leerjaar 3 of 4 van vmbo-b hebben en in deze leerweg een diploma halen of ongediplomeerd doorstromen naar het mbo. Het grootste deel van de instromers in het praktijkonderwijs komt direct vanuit het primair onderwijs, maar ieder jaar is er een redelijk constante groep leerlingen die het eerst in het vo probeert. De leerlingen die het praktijkonderwijs verlaten, gaan doorgaans naar het mbo of ze verlaten het onderwijs helemaal. Als ze naar het mbo gaan, is dat naar een opleiding op niveau 1 of niveau 2. Van de leerlingen die instromen op niveau 1 haalt 80 tot 90 procent het diploma op dat niveau. Dit is zo'n tien procentpunt meer dan bij de vmbo-leerlingen die ongediplomeerd doorgaan naar mbo 1. Van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 haalt 70 tot 80 procent het diploma op dat niveau. Dit is ongeveer gelijk aan het diplomasucces van vmbo-b gediplomeerden die instromen op niveau 2. Een aanzienlijk deel van de leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs komen, gaat na het behalen van het eerste diploma door naar een hoger niveau. De doorstroompercentages zijn vergelijkbaar met die van vmbo-b leerlingen. Vijf procent van alle praktijkonderwijsleerlingen die instroomt op niveau 1 en tien procent van alle praktijkonderwijsleerlingen die instroomt op niveau 2 haalt uiteindelijk een niveau 4 diploma. Uiteindelijk gaat één procent van de praktijkonderwijsleerlingen die instroomt op niveau 1 door naar het hbo en twee tot drie procent van de leerlingen die instromen op niveau 2.

Al met al kan worden geconcludeerd dat in ieder geval een deel van de leerlingen van het praktijkonderwijs nog een mooie onderwijs carrière kennen in het mbo en zelfs in het hbo.

1. Inleiding

1.1 Praktijkonderwijs

Eind vorige eeuw werd de grondslag gelegd voor de structuur in het voortgezet onderwijs zoals die nog steeds bestaat. In die tijd kreeg de Commissie van Veen de opdracht om advies uit te brengen over de aansluiting van het voorbereidend beroepsonderwijs (vbo) en mavo op vervolgonderwijs. Volgens deze commissie was het noodzakelijk om beter te differentiëren in het onderwijs, onder meer in de vorm van verschillende leerwegen (Boom Beroepsonderwijs, 2024). Alleen op deze manier zou recht worden gedaan aan de verscheidenheid van leerlingen in het vbo. Het oorspronkelijke idee was om het vbo op te splitsen in vijf leerwegen, waaronder de arbeidsmarktgerichte leerweg. Deze leerweg was bedoeld voor leerlingen voor wie de andere leerwegen te hoog gegrepen zouden zijn en zou daarom direct toeleiden naar de arbeidsmarkt. Uiteindelijk besloot het Kabinet om de arbeidsmarktgerichte leerweg buiten het vmbo te positioneren in de vorm van een nieuwe onderwijssoort, het praktijkonderwijs.

Praktijkonderwijs is bedoeld voor leerlingen van 12 t/m 18 jaar die sterk zijn in praktische vakken en minder goed in de theoretische vakken. De leerlingen worden opgeleid voor beroepen waar in Nederland grote vraag naar is in sectoren als bouw, metaal, groen, winkelpraktijk, horeca, logistiek en zorg en welzijn.

Om toegelaten te worden tot het praktijkonderwijs is een toelaatbaarheidsverklaring praktijkonderwijs (TLV pro) nodig. Hiertoe moeten jongeren aan de volgende twee landelijke toelatingscriteria voldoen:

- Het IQ van de leerling ligt tussen 55 en 80.
- De leerling heeft een leerachterstand van drie jaar of meer op minimaal twee van de volgende domeinen: inzichtelijk rekenen, begrijpend lezen, technisch lezen, spellen. Eén van de twee domeinen dient inzichtelijk rekenen of begrijpend lezen te zijn.

Scholen voor praktijkonderwijs hebben een geheel eigen manier van lesgeven. De leerlingen leren in kleinere klassen vooral vanuit de praktijk en door te doen. Tijdens de theoretische vakken wordt veel aandacht besteed aan taal en rekenen. Elke

leerling volgt een eigen leerroute aan de hand van een eigen ontwikkelingsplan, waarbij de nadruk ligt op wat de leerling kan en wil. Daarnaast is het onderwijs gericht op persoonsvorming en op het vergroten van de zelfredzaamheid van de leerlingen in de maatschappij. Tijdens de lessen wordt integraal gewerkt aan de thema's wonen, werken, burgerschap, leren en vrije tijd. Leerlingen leren binnen deze thema's zo goed en zo zelfstandig mogelijk te functioneren binnen de school en in de maatschappij. Door deze bredere vorming, weten zij beter wat hun mogelijkheden zijn.

1.2 Doorstroom uit praktijkonderwijs

In de WVO is vastgelegd dat het praktijkonderwijs de leerling voorbereidt op functies binnen de regionale arbeidsmarkt op een niveau dat ligt onder het niveau van de entreeopleiding (art. 2.31 lid 1b WVO2020). In de praktijk stroomt een aanzienlijk deel van de leerlingenpopulatie door naar het mbo. De overheid en de praktijkscholen stimuleren dit omdat een mbo-diploma de kans op een baan vergroot. Circa een derde van deze leerlingen heeft op het praktijkonderwijs een mbo-1 diploma behaald. Het percentage mbo-doorstroom van deze gediplomeerde leerlingen ligt veel hoger (circa 70-75%) dan de doorstroom naar mbo van niet-gediplomeerde leerlingen uit het praktijkonderwijs (circa 32-36%). De leerlingen die op het praktijkonderwijs een diploma mbo-1 hebben gehaald, stromen in op mbo-niveau 2. Leerlingen zonder diploma stromen in op de entreeopleiding (Kennis et al, 2018). Volgens de Loopbaanmonitor jongeren in kwetsbare positie slaagt ruim een kwart van alle leerlingen uit het praktijkonderwijs er uiteindelijk in een startkwalificatie te behalen (Ministerie van OCW, 2017).

In verschillende onderzoeken wordt genoemd dat jongeren die vanuit het praktijkonderwijs doorstromen naar het mbo niet per definitie stoppen als ze een diploma op niveau 2 halen (Ministerie van OCW(2017), Koopman en Ledoux (2017), Van der Woude (2015)). Er is bij deze groep sprake van diplomastapeling waardoor ze opleidingen volgen op niveau 3 of 4 en daar ook diploma's halen. De exacte omvang is nooit systematisch in kaart gebracht. Dit is relevant omdat het hier een groep jongeren betreft van wie in eerste instantie is geoordeeld dat ze geen reguliere opleiding kunnen volgen. Omdat dit oordeel in een vroeg stadium wordt gegeven, bestaat het risico dat leerlingen die potentieel veel in hun mars hebben, worden tegengehouden in hun onderwijsloopbaan.

1.3 Onderzoeksvragen

De centrale vraag van dit onderzoek is: *wat is de (onderwijs)potentie van leerlingen uit het praktijkonderwijs?* De deelvragen die we beantwoorden zijn: (a) *Hoe zien de doorstroompatronen van leerlingen vanuit het praktijkonderwijs eruit sinds 2007?* (b) *Hoe succesvol zijn leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs doorstromen naar het mbo?* (c) *Zijn er ontwikkelingen over de tijd?* (d) *Hoe verhoudt zich de doorstroom van pro-leerlingen tot vergelijkbare doorstromers?*

2 Methode

2.1 Data

In deze studie maken we gebruik van registratiegegevens van alle leerlingen die sinds 2007 een inschrijving in het praktijkonderwijs hadden. We beginnen met het jaar 2007 omdat dit het eerste jaar is waarin de registratie voor praktijkonderwijs volledig in de DUO-gegevens is opgenomen. Steeds gaan we uit van leerlingen die in jaar t in het praktijkonderwijs zaten en in jaar $t+1$ in een andere onderwijsvorm zaten of geen inschrijving in het onderwijs hadden.

Het praktijkonderwijs is een geheel eigen onderwijsvorm. In die zin is het lastig om resultaten van praktijkonderwijsleerlingen te vergelijken met andere leerlingen. Om de doorstroom van praktijkonderwijsleerlingen beter te kunnen begrijpen, vergelijken we deze doorstroom met die van leerlingen die sinds 2007 een inschrijving in leerjaar 3 of 4 van vmbo-b hebben en in deze leerweg een diploma halen of ongediplomeerd doorstromen naar het mbo. Leerlingen die in leerjaar 3 van vmbo-b zaten maar een diploma vmbo-k halen, laten we buiten beschouwing. Leerlingen die in leerjaar 3 van vmbo-k zaten, maar vervolgens afstromen naar het examenjaar vmbo-b nemen we wel mee. Bij de vmbo-b-leerlingen maken we onderscheid tussen leerlingen die leerwegondersteuning (lwoo)¹ hebben gehad en leerlingen die dit niet hebben gehad. We beginnen met het jaar 2007 om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de pro-leerlingen. We laten de leerjaren 1 en 2 in het vo buiten beschouwing omdat de registratiegegevens in deze jaren niet toelaten met zekerheid een specifieke onderwijsvorm te onderscheiden. Scholen kunnen hun leerlingen in de eerste twee leerjaren inschrijven in een gecombineerde brugklas.

2.2 Analyse

De leerlingen die aansluitend aan het praktijkonderwijs aan een opleiding in het mbo begonnen, volgen we in de volgende jaren. Zo brengen we in kaart in hoeverre een diploma in het mbo wordt behaald, hoeveel jaar de deelnemer erover doet om dit diploma te halen en of er na het behalen van dit diploma wordt doorgegaan naar een opleiding op een hoger niveau of een andere onderwijssector. We beschrijven deze

---

¹ Leerwegondersteunend onderwijs (lwoo) is er voor vmbo-leerlingen die extra hulp nodig hebben bij het behalen van hun diploma. Vmbo-scholen bepalen zelf of en hoe zij lwoo aanbieden. Bijvoorbeeld door kleinere klassen, bijlessen, huiswerkbegeleiding, trainingen om een leerling beter te laten studeren.

patronen middels eenvoudige beschrijvende analyses. We kijken hierbij tevens of er een verschil is tussen de verschillende instroomjaren. Hierdoor kunnen we in kaart brengen of er ontwikkelingen over de tijd zijn.

Om iets beter te begrijpen hoe de onderwijsresultaten van praktijkonderwijs-leerlingen moeten worden beoordeeld, vergelijken we ze met die van leerlingen die vmbo-b hebben gedaan. Van deze leerlingen hebben we dezelfde analyses gemaakt als van de leerlingen uit het praktijkonderwijs.

3. Resultaten

3.1 Aantal leerlingen in het praktijkonderwijs, in- en uitstroom

In deze paragraaf geven we een korte beschrijving van de leerlingen die in de onderzoeksperiode een opleiding in het praktijkonderwijs volgen. We geven aan hoeveel leerlingen deze onderwijsvorm volgen, wat hun opleiding was voordat ze aan het praktijkonderwijs begonnen en waar ze na het praktijkonderwijs naartoe gaan.

Vanaf het schooljaar 2007/2008 volgt ieder jaar een kleine 30 duizend leerlingen onderwijs in het pro. Dit aantal fluctueert in de verschillende jaren (bijlage 1). Het loopt langzaam op tot aan het schooljaar 2020/2021 waarna het weer langzaam daalt.

Jaarlijks verlaten 6000 tot 7000 leerlingen (een vijfde tot een kwart van het aantal pro-leerlingen) het praktijkonderwijs. Sommige leerlingen gaan na één of twee jaar uit het pro. Anderen zitten vijf jaar of nog langer in het praktijkonderwijs. Eveneens 6000 tot 7000 leerlingen stromen jaarlijks in in het praktijkonderwijs. Dit aantal was tot aan 2020/2021 steeds net iets hoger dan de uitstroom waardoor het totaal aantal leerlingen in het praktijkonderwijs lange tijd gestaag toenam.

DUO heeft sinds het jaar 2010 de beschikking over de volledige registratiegegevens uit het primair onderwijs. Veel leerlingen die instromen in het praktijkonderwijs doen dit direct vanuit deze onderwijssector. Vanaf 2011 kunnen we dan ook een goed beeld geven van de herkomst van de instromers.

De instroom in het pro is jaarlijks voor zo'n 70 tot 75 procent afkomstig uit het primair onderwijs (Tabel 1). Een deel van de instromers heeft één of enkele jaren in het voortgezet onderwijs gezeten. De meeste van deze leerlingen gaan vanuit de brugperiode naar het praktijkonderwijs. Dit percentage neemt de laatste jaren iets toe. De derde categorie instromers is afkomstig uit het speciaal onderwijs (jaarlijks 6 tot 8 procent van de instroom).

Tabel 1. Instroom in het praktijkonderwijs

	buiten onderwijs	po	so	brugklas	vmbo b3/4
2011	2,7%	74,0%	8,3%	12,1%	2,8%
2012	2,0%	71,4%	8,0%	15,1%	3,1%
2013	1,6%	72,5%	7,8%	15,1%	2,7%
2014	1,9%	73,0%	8,2%	14,3%	2,4%
2015	1,8%	71,6%	8,9%	15,1%	2,5%
2016	2,1%	71,3%	8,4%	15,7%	2,4%
2017	2,3%	69,6%	7,3%	17,8%	2,9%
2018	2,3%	69,6%	7,3%	17,8%	2,9%
2019	2,5%	68,8%	7,0%	18,9%	2,4%
2020	2,0%	72,1%	6,0%	18,0%	1,7%
2021	1,8%	73,0%	6,5%	16,6%	1,8%
2022	1,9%	73,4%	7,0%	15,8%	1,8%
2023	2,0%	71,6%	6,9%	17,7%	1,5%

Gemiddeld genomen zitten de leerlingen ruim vier jaar op het praktijkonderwijs voordat ze uitstromen. Meer dan de helft van alle jongeren die het praktijkonderwijs verlaten heeft vijf jaar of meer praktijkonderwijs gehad (Tabel 2). Voor een klein deel van de uitstromers is het verblijf op een pro-school van korte duur. Ze verlaten het praktijkonderwijs weer na één of twee jaar, doorgaans om het in een brugklas te proberen.

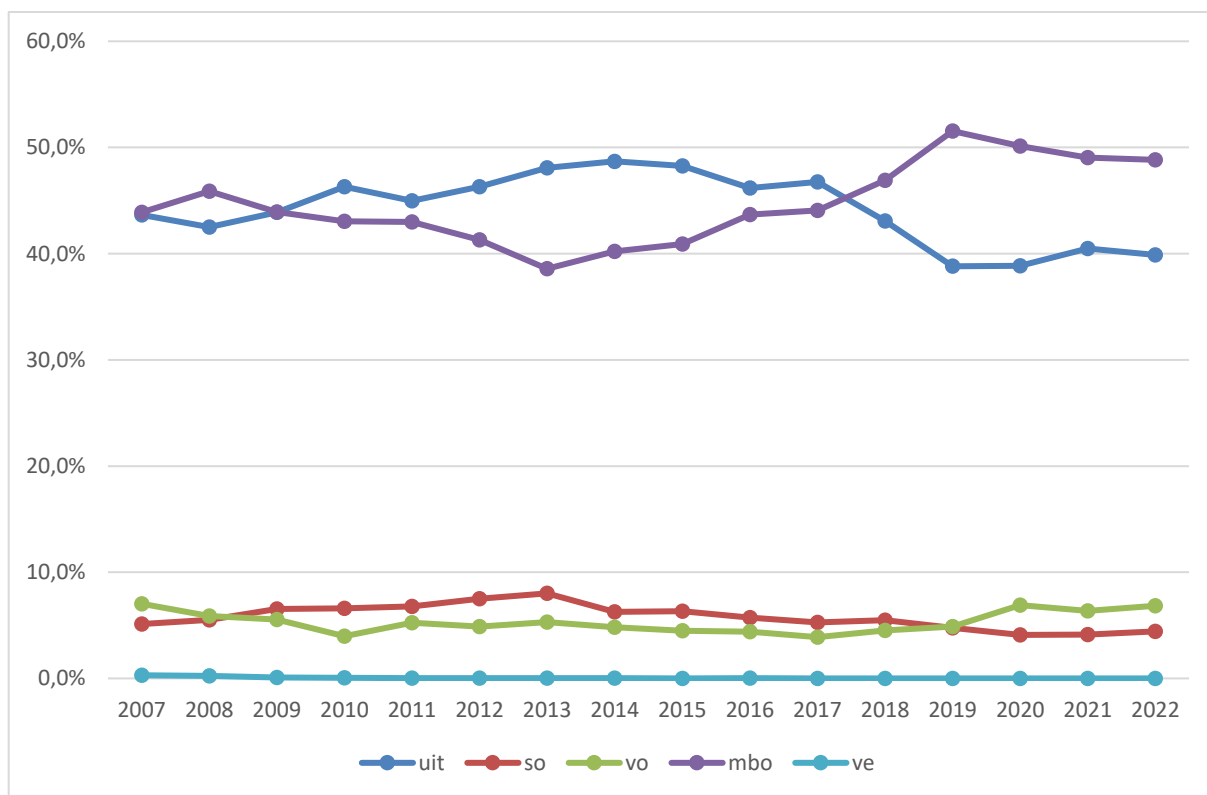
Tabel 2. Aantal jaar dat de praktijkonderwijsleerlingen in het pro doorbrengen voordat ze uitstromen.

Uitstroom -jaar	Aantal jaar in praktijkonderwijs						
	1	2	3	4	5	6	7 en meer
2014-2015	6,7%	8,1%	10,6%	15,5%	38,8%	18,8%	1,5%
2015-2016	6,7%	7,8%	9,9%	17,2%	37,8%	18,8%	1,7%
2016-2017	6,8%	7,6%	9,1%	17,0%	37,9%	19,5%	1,9%
2017-2018	6,6%	7,1%	9,2%	15,8%	39,3%	19,9%	1,9%
2018-2019	7,8%	8,2%	9,7%	14,7%	39,5%	18,2%	1,8%
2019-2020	7,6%	9,5%	9,5%	14,6%	39,0%	18,1%	1,7%
2020-2021	7,5%	9,7%	9,9%	14,0%	36,9%	19,0%	2,8%
2021-2022	7,4%	9,5%	11,1%	15,1%	36,8%	17,7%	2,3%
2022-2023	7,8%	9,4%	10,5%	15,8%	37,7%	16,8%	1,9%

Als we de totale onderzoeksperiode bekijken (Figuur 1), zien we dat bijna de helft van de uitstromers (44.1%) uit het praktijkonderwijs het onderwijs volledig verlaat. Een vrijwel even groot deel van de uitstromers (44,8%) gaat van het praktijkonderwijs naar het mbo. Daarnaast vervolgt een relatief klein deel van de uitstromers de onderwijsloopbaan in het (v)so (5.7%) of het vo (5.3%). Een zeer klein deel van de praktijkonderwijsleerlingen (minder dan 1 %) gaat naar de volwasseneducatie. De uitstroom per cohort varieert per jaar. Ruwweg valt op dat tot het jaar 2011 het aandeel uitstromers dat naar het mbo gaat of het onderwijs verlaat ongeveer gelijk is, daarna is tot 2017 het percentage uitstromers dat het onderwijs geheel verlaat wat groter. Sinds 2017 verlaten meer leerlingen het praktijkonderwijs om verder te gaan met een mbo-opleiding dan dat er praktijkonderwijsleerlingen het onderwijs geheel verlaten.

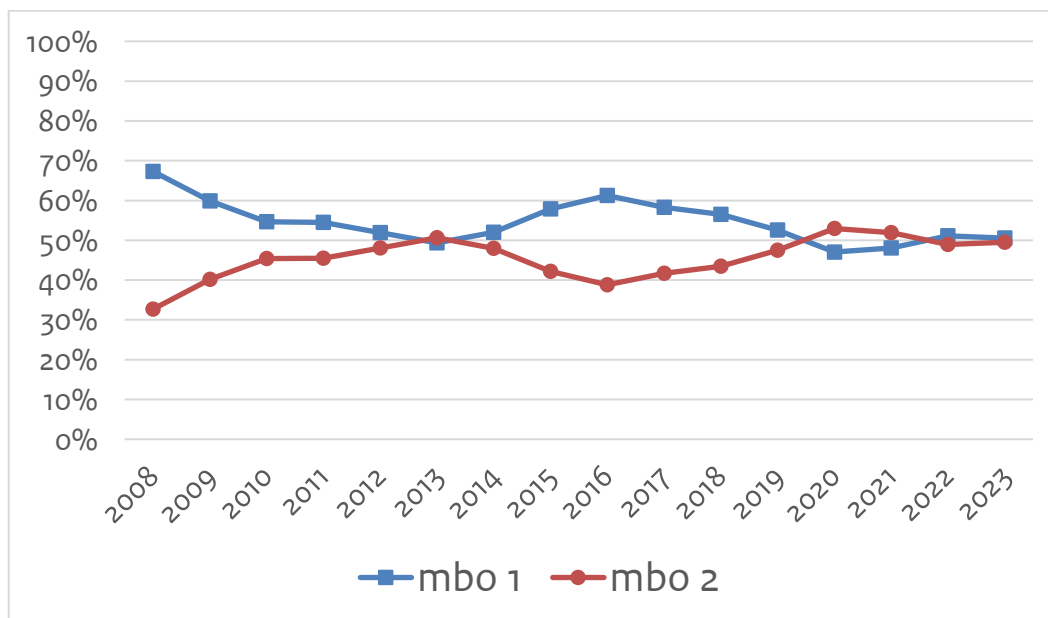
Figuur 1. Uitstroom uit het praktijkonderwijs, naar jaar van uitstroom

In dit onderzoek richten we ons op de praktijkonderwijsleerlingen die doorstromen naar het mbo. Leerlingen die doorstromen naar het so of het vo doen dit doorgaans nadat ze slechts één of twee jaar in het praktijkonderwijs hebben doorgebracht, terwijl de leerlingen die doorstromen naar het mbo hier veelal vijf of meer jaar hebben doorgebracht. In de gehele onderzoeksperiode stromen er 47006 praktijkonderwijsleerlingen door naar het mbo. Daarvan gaan er 25.526 naar MBO 1 (54.3%) en 21.480 naar MBO 2 (45.7%). De verhouding tussen doorstroom naar niveau 1 en niveau 2 opleidingen verschilt per cohort (figuur 2). In de eerste jaren die we onderzoeken, gaan er meer leerlingen uit het praktijkonderwijs naar niveau 1 dan naar niveau 2. Tot aan 2013 neemt de relatieve doorstroom naar niveau 2 geleidelijk toe, waarna in de jaren daarna er weer verhoudingsgewijs meer leerlingen doorgaan naar niveau 1. Sinds 2016 trekt het weer naar elkaar toe en sinds 2019 is de doorstroom naar niveau 1 en naar niveau 2 ongeveer gelijk.

Figuur 2. Aandeel van de doorstroom naar mbo-niveau, als percentage van de praktijkonderwijsleerlingen die doorstromen naar het mbo

In deze paragraaf gaven we een beknopte beschrijving van de leerlingen in het praktijkonderwijs. Het aantal leerlingen blijft in de periode tussen 2007 en 2023 redelijk gelijk; ieder jaar volgen ongeveer 30 duizend jongeren een opleiding in deze onderwijsvorm. De instroom en de uitstroom is in alle jaren redelijk vergelijkbaar. Het grootste deel van de instromers in het praktijkonderwijs komt direct vanuit het primair onderwijs, maar ieder jaar is er een redelijk constante groep leerlingen die het eerst in het vo probeert. De leerlingen die het praktijkonderwijs verlaten gaan doorgaans naar het mbo of ze verlaten het onderwijs helemaal. Als ze naar het mbo gaan, is dat naar een opleiding op niveau 1 of niveau 2.

In de volgende paragraaf, kijken we hoe de praktijkonderwijsleerlingen het doen op het mbo. We geven aan of ze een diploma halen. Hoelang ze erover doen om een diploma te halen en of ze na het behalen van een mbo-diploma stapelen naar opleidingen op hogere niveaus.

3.2 Opleidingen en diploma's in het mbo

In deze paragraaf kijken we of de praktijkonderwijsleerlingen die instromen in het mbo een diploma halen. Vervolgens kijken we of ze na het behalen van dat diploma verder gaan in het mbo.

Van de praktijkonderwijs leerlingen die instromen op niveau 1 haalt ruim 80 procent het diploma op dit niveau (Figuur 3). Er is door de jaren heen sprake van een geleidelijke stijging van het aandeel doorstromers dat een diploma niveau 1 haalt. Van de praktijkonderwijsleerlingen die in 2019 zijn doorgestroomd naar een opleiding op niveau 1 haalt 90 procent het diploma. Van de leerlingen die daarna zijn ingestroomd, is een aanzienlijk deel nog bezig met de opleiding. In de figuur hebben we de instromers in 2020 nog opgenomen. Hun diplomaresultaat lijkt iets lager dan dat van het jaar ervoor. Omdat een deel van de praktijkonderwijsleerlingen er wat langer over doet om een diploma te halen (zie katern hieronder), is het aannemelijk dat dit de komende jaren nog bij trekt.

Het grootste deel van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 haalt een diploma op dit niveau. Van de praktijkonderwijsleerlingen die in 2008 beginnen aan een opleiding haalt bijna 70 procent een diploma. Dit loopt geleidelijk op tot ruim 80 procent in 2015. Dit diplomaresultaat blijft in de jaren daarna redelijk gelijk. De schijnbare daling na 2020 komt doordat de instromers nog bezig zijn met hun opleiding en vermoedelijk in de komende jaren een diploma gaan halen (zie katern hieronder).

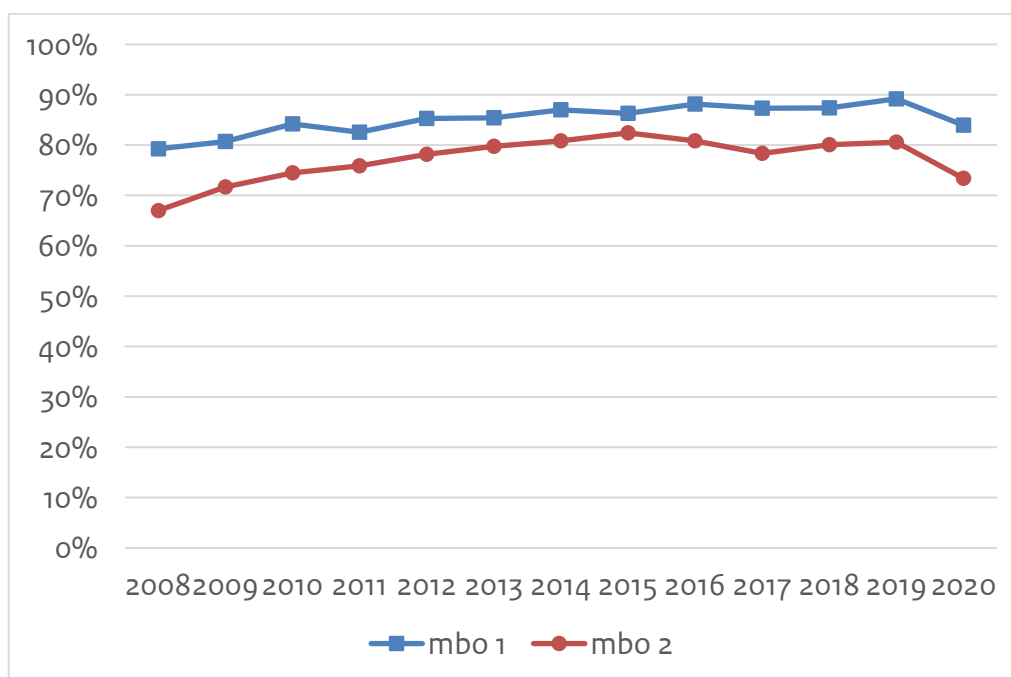
Tijdsduur om een diploma te halen:

De instromers vanuit het praktijkonderwijs die instromen op niveau 1 doen er gemiddeld ongeveer twee jaar over om een diploma op dat niveau te halen (bijlage 3). Een aanzienlijk deel van deze leerlingen stapelt binnen het mbo. Het kost deze groep gemiddeld vanaf de instroom in het mbo iets meer dan vier jaar om een diploma op niveau 2 te halen, zes en half tot zeven jaar om een diploma op niveau 3 te halen en acht tot negen jaar om een diploma op niveau 4 te halen. De leerlingen die instromen op niveau 2 doen er gemiddeld drie tot vier jaar over om een diploma op dit niveau te halen. Zes tot zes en half jaar om een diploma op niveau 3 te halen en zeven tot acht jaar om een diploma op niveau 4 te halen.

Hoewel we een vrij ruime onderzoeksperiode hebben genomen, moeten de diplomaresultaten – zeker op de hogere mbo-niveaus – met enige voorzichtigheid worden bekeken. Een deel van de instromers vanuit het praktijkonderwijs is mogelijk nog bezig met de opleiding en heeft hier nog geen diploma gehaald.

Figuur 3. Percentage instromers vanuit het praktijkonderwijs dat een diploma haalt op het niveau waarop ze instromen.

De praktijkonderwijsleerlingen die instromen in het mbo gaan regelmatig door naar de hogere niveaus in deze sector (Tabel 3). Hierbij kijken we voor elk niveau welk deel van de instromers op de niveaus 1 en 2 later wordt teruggevonden op een hoger niveau. Van de leerlingen die op niveau 1 instromen, gaat in de onderzoeksperiode ruim 70 procent door naar niveau 2. Hierbij is sprake van een stijgende lijn, van de instromers tussen 2016 en 2019 gaat ruim driekwart naar een opleiding op niveau 2. Ruim een kwart van de instromers op niveau 1 gaat na het halen van een diploma op niveau 2 een opleiding op niveau 3 volgen. Een tiende van de praktijkonderwijsleerlingen die doorstromen naar niveau 1 heeft ook minimaal één keer een registratie voor een opleiding op niveau 4. Ook bij het stapelen naar de niveaus 3 en 4 is een stijgend patroon over de jaren te zien.

Van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 volgt gemiddeld 43 procent later een opleiding op niveau 3 en 17 procent een opleiding op niveau 4. Ook hierbij is sprake van een stijging in de latere jaren. Van de leerlingen die in 2015 instromen in niveau 2 komt meer dan de helft op niveau 3 terecht. Van de leerlingen die in 2018 instromen volgt bijna een kwart (23,5%) een opleiding op niveau 4.

De schijnbare daling in de laatste twee jaar, is te verklaren doordat deze instromers nog geen diploma op het instroomniveau hebben gehaald.

Tabel 3. Aandeel praktijkonderwijsleerlingen dat een opleiding volgt op een hoger mbo niveau dan waarop wordt ingestroomd, als percentage van het aantal instromers per niveau.

	instromers mbo 1			instromers mbo 2	
	mbo 2	mbo 3	mbo 4	mbo 3	mbo 4
2008	69,8%	26,0%	7,9%	39,1%	12,3%
2009	69,3%	25,9%	7,2%	41,4%	11,6%
2010	69,3%	25,4%	5,8%	41,0%	12,6%
2011	68,5%	29,2%	8,0%	41,3%	13,3%
2012	66,6%	26,8%	8,3%	43,8%	13,4%
2013	66,9%	29,7%	10,9%	43,6%	16,8%
2014	72,2%	29,8%	12,3%	49,0%	18,6%
2015	73,7%	31,0%	14,1%	52,2%	20,4%
2016	76,9%	30,7%	14,6%	48,5%	20,0%
2017	76,6%	30,2%	16,0%	46,5%	21,6%
2018	77,4%	27,5%	14,5%	44,2%	23,5%
2019	78,1%	20,1%	11,1%	38,7%	22,6%

In bijlage 2 wordt aangegeven welk deel van de instromers in het mbo vanuit het praktijkonderwijs een diploma haalt op een niveau hoger dan het niveau waarop ze instroomt. Gemiddeld genomen, haalt ruim de helft van de leerlingen die instromen op niveau 1 een diploma op niveau 2, ruim 15 procent haalt een diploma op niveau 3 en een kleine vijf procent haalt een diploma op niveau 4. Het aandeel instromers dat

een diploma haalt varieert iets over de verschillende jaren. Er is in het algemeen sprake van een stijging in de latere jaren van de onderzoeksperiode.

Van de instromers op niveau 2 haalt ruim een kwart een diploma op niveau 3 en ongeveer een tiende een diploma op niveau 4. Ook bij deze instromers is een stijging te zien.

Hoewel we een vrij ruime onderzoeksperiode hebben genomen, moeten de diplomaresultaten – zeker op de hogere mbo-niveaus – met enige voorzichtigheid worden bekeken. Een deel van de instromers vanuit het praktijkonderwijs is mogelijk nog bezig met de opleiding en heeft hier nog geen diploma gehaald.

Studenten die een diploma halen op niveau 4 hebben de mogelijkheid om door te gaan op het hbo (tabel 4). Van de leerlingen die op het praktijkonderwijs hebben gezeten, maakt een deel gebruik van deze mogelijkheid. Van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 1 komt ongeveer één procent uiteindelijk op het hbo terecht, van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 komt twee tot drie procent per cohort op het hbo terecht. Omdat het een aantal jaar duurt voordat de praktijkonderwijsleerlingen een diploma op niveau 4 halen, hebben we uitsluitend de instromers in het mbo tot en met 2016 weergegeven. In de jaren erna is een deel van de instromers nog bezig met de mbo-opleiding.

Tabel 4. Aandeel praktijkonderwijsleerlingen dat een opleiding volgt op het hbo, als percentage van het aantal instromers per niveau.

	mbo 1	mbo 2
2008	1,4%	2,2%
2009	0,9%	2,1%
2010	0,7%	2,0%
2011	0,9%	2,4%
2012	0,7%	1,8%
2013	1,2%	2,9%
2014	1,1%	3,3%
2015	1,1%	3,4%
2016	1,3%	1,9%

In deze paragraaf lieten we zien dat de leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs naar het mbo gaan het hier behoorlijk goed doen. Van de leerlingen die instromen op niveau 1 haalt 80 tot 90 procent het diploma op dat niveau en van de leerlingen die instromen op niveau 2 haalt 70 tot 80 procent het diploma op dat niveau. De opleiding houdt hier doorgaans niet op. Een aanzienlijk deel van de leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs komen, gaan na het behalen van het eerste diploma door naar een hoger niveau. Vijf procent van alle praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 1 en tien procent van alle praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 haalt uiteindelijk een niveau 4 diploma. Uiteindelijk gaat één procent van de praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 1 door naar het hbo en twee tot drie procent van de leerlingen die instromen op niveau 2. In die volgende paragraaf geven we meer duiding aan deze resultaten door te kijken naar leerlingen vmbo-b die doorstromen naar het mbo.

3.3. Opleidingen en diploma's in het mbo bij leerlingen vmbo-basis

Om de onderwijsresultaten van pro-leerlingen beter te kunnen duiden, vergelijken we ze met leerlingen die in het derde leerjaar en/of vierde leerjaar van de opleiding vmbo-b zaten. We maken onderscheid tussen leerlingen die tijdens de opleiding leerwegondersteuning (lwoo) hebben gehad en leerlingen die dit niet hebben gehad. Verder onderscheiden we leerlingen die een vmbo-b diploma halen en leerlingen die ongediplomeerd doorstromen.

Voor leerlingen die een vmbo-b opleiding doen is een opleiding op niveau 2 de meest voor de hand liggende vervolgopleiding (tabel 5). Vrijwel alle gediplomeerden stromen door naar een opleiding op dit niveau. Van de leerlingen die ongediplomeerd vmbo-b verlaten gaat ruim de helft naar een opleiding op niveau 1. Van de ongediplomeerden die leerwegondersteuning krijgen, gaat zo'n negen procent door met een opleiding op niveau 1. Bij de ongediplomeerde vmbo-b leerlingen gaat vijf procent door naar niveau 2. Dit komt met name voor in de eerste jaren van onze onderzoeksperiode. Mede door de maatregelen in het actieplan Focus op Vakmanschap (Ministerie van OCW, 2010) is ongediplomeerde doorstroom naar niveau 2 en hoger niet langer mogelijk. Vanaf 2010 gaan er steeds minder en vanaf 2014 vrijwel geen ongediplomeerden naar niveau 2.

Tabel 5. Doorstroom van leerlingen vmbo-b 2007 t/m 2022, in procenten

	uit onderwijs	so	mbo 1	mbo 2	mbo 3	mbo 4	ve
<i>Vmbo-b lwoo ongediplomeerd</i>	19,5%	11,7%	58,2%	8,9%	1,0%	0,7%	0,0%
<i>Vmbo-b geen lwoo ongediplomeerd</i>	23,7%	14,3%	54,4%	4,9%	1,4%	1,2%	0,1%
<i>Vmbo-b lwoo gediplomeerd</i>	4,1%	0,1%	1,1%	91,6%	2,7%	0,4%	0,0%
<i>Vmbo-b geen lwoo gediplomeerd</i>	4,1%	0,1%	0,7%	91,2%	3,4%	0,6%	0,0%
<i>totaal</i>	6,2%	1,7%	7,8%	81,1%	2,7%	0,5%	0,0%

In deze paragraaf beperken we ons tot de gediplomeerde vmbo-ers die naar niveau 2 en de ongediplomeerde vmbo-ers die naar niveau 1 gaan.

Het grootste gedeelte van de vmbo-ers die doorstromen naar het mbo haalt een diploma op het niveau waarop ze instromen (tabel 6). Bij de ongediplomeerden die

instromen in een entreeopleiding haalt 70 tot 80 procent in de verschillende cohorten het diploma. Bij de gediplomeerde vmbo-b leerlingen die instromen op niveau 2 haalt ongeveer 80 procent het diploma. In de laatste cohorten neemt dit percentage iets af. Een deel van deze instromers is nog bezig met de opleiding en zal mogelijk alsnog een diploma halen waardoor het percentage in latere jaren nog iets oploopt.

Er is betrekkelijk weinig verschil tussen leerlingen die leerwegondersteuning hebben gehad en leerlingen die dit niet hebben gehad. Als er al een verschil bestaat, is dit in het voordeel van de lwoo-leerlingen.

Tabel 6. Aandeel van de vmbo-b leerlingen dat een diploma haalt in het mbo niveau waarop ze instromen.

	<i>Vmbo-b lwoo ongediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b geen lwoo ongediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b lwoo gediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b geen lwoo gediplomeerd</i>
	<i>mbo 1</i>		<i>mbo 2</i>	
2009	69,9%	65,7%	80,3%	77,1%
2010	72,9%	68,3%	80,6%	78,5%
2011	79,9%	72,1%	82,8%	79,2%
2012	81,0%	74,6%	83,4%	80,7%
2013	79,5%	72,8%	84,5%	81,8%
2014	81,3%	72,0%	85,2%	80,5%
2015	80,8%	75,5%	83,7%	79,4%
2016	79,5%	76,6%	80,8%	76,4%
2017	75,4%	73,2%	80,7%	75,8%
2018	78,4%	71,4%	79,9%	75,1%
2019	77,7%	75,4%	78,9%	74,7%
2020	77,9%	72,0%	73,6%	70,6%
2021	67,0%	65,7%	60,8%	57,3%
2022	55,1%	49,8%		

Bijlage 4 geeft aan op welk niveau van het mbo de leerlingen die vanuit vmbo-b naar het mbo gaan opleidingen stapelen. Van de leerlingen die met een diploma vmbo b instromen op niveau 2 gaat ruim de helft verder met een opleiding op niveau 3 en ruim een kwart op niveau 4. Leerlingen die tijdens het vmbo leerwegondersteuning hebben gekregen, halen iets vaker een diploma dan leerlingen die dit niet hebben gehad. Van de leerlingen die ongediplomeerd instromen op niveau 1 gaat ruim twee derde door naar niveau 2 en ruim een vijfde naar niveau 3. Ook hierbij maakt het geen verschil of de doorstromers tijdens hun vmbo opleiding leerwegondersteuning

hebben gekregen. Van de ongediplomeerden zonder lwoo die instromen op niveau 1 gaat ongeveer een achtste door naar niveau 4. Dit is iets vaker dan de ongediplomeerden die lwoo hebben gekregen. Van hen gaat acht tot tien procent door met een opleiding op niveau 4.

Ruim een derde van de vmbo-b leerlingen die ongediplomeerd instroomt op niveau 1 haalt later ook nog een diploma op niveau 2 en ruim tien procent haalt een diploma op niveau 3 (Tabel 7). In de latere jaren loopt iets terug. Van de ongediplomeerde instromers op niveau 1 die lwoo hebben gehad haalt drie tot vier procent een diploma op niveau 4. Van de ongediplomeerde instromers op niveau 1 die geen lwoo hebben gehad haalt vijf tot zeven procent een diploma op het hoogste niveau.

Tabel 7. Aandeel van de leerlingen die ongediplomeerd doorstromen vanuit vmbo-b dat een diploma haalt op een hoger niveau dan waarop ze instromen

	Vmbo-b geen lwoo ongediplomeerd			Vmbo-b lwoo ongediplomeerd		
	Diploma op niveau					
	2	3	4	2	3	4
2009	34,0%	11,1%	7,1%	36,9%	11,6%	3,4%
2010	34,9%	11,1%	5,2%	40,2%	13,5%	2,9%
2011	39,0%	11,3%	4,4%	41,1%	10,1%	3,2%
2012	40,6%	12,5%	6,3%	44,1%	12,3%	3,2%
2013	36,8%	10,4%	6,9%	41,7%	11,1%	4,0%
2014	35,6%	8,3%	5,0%	41,3%	9,5%	4,3%
2015	35,4%	8,6%	4,2%	39,7%	8,8%	3,4%
2016	32,9%	5,6%	4,1%	39,3%	7,2%	3,2%

Van de gediplomeerde vmbo-ers die instromen op niveau 2 haalt ongeveer tweevijfde een diploma op niveau 3 (tabel 8). Tussen de 17 en 20 procent van de instromers met een vmbo-b diploma haalt in de latere jaren een diploma op niveau 4. Het verschil tussen gediplomeerden met en zonder lwoo is klein.

Tabel 8. Aandeel van de leerlingen die gediplomeerd doorstromen vanuit vmbo-b dat een diploma haalt op een hoger niveau dan het niveau waarop ze instromen

	Vmbo-b geen lwoo gediplomeerd		Vmbo-b lwoo gediplomeerd	
	Diploma op niveau			
	3	4	3	4
2009	39,6%	19,0%	40,9%	17,2%
2010	39,2%	19,1%	41,1%	17,5%
2011	40,1%	18,3%	43,3%	17,7%
2012	39,1%	18,5%	42,4%	17,8%
2013	38,9%	19,2%	42,4%	19,1%
2014	36,0%	18,9%	42,5%	19,6%
2015	33,7%	17,3%	38,7%	18,5%
2016	28,4%	15,2%	34,3%	17,1%

Gediplomeerde vmbo-b leerlingen doen er gemiddeld twee tot drie jaar over om een diploma op niveau 2 te halen en drie tot vijf om een diploma op niveau 3 of 4 te halen. Ongediplomeerde vmbo-b leerlingen doen er ruwweg een half tot een jaar langer over.

Van de gediplomeerde vmbo-b leerlingen die doorgaan naar mbo 2 gaat vijf tot zes procent uiteindelijk naar het hbo (tabel 9). De leerlingen die geen lwoo hebben gehad, gaan iets vaker naar het hbo dan de leerlingen die wel lwoo hebben gehad tijdens hun vmbo opleiding.

Van de ongediplomeerde vmbo-ers zonder lwoo die instromen op niveau 1 gaat anderhalf tot twee procent uiteindelijk naar het hbo. Een – niet goed verklaarbare – uitschieter is zichtbaar bij de groep die in 2013 zonder diploma naar mbo 1 gaat. Van hen gaat drie procent uiteindelijk naar het hbo.

Van de ongediplomeerden die leerwegondersteuning kregen komt uiteindelijk minder dan een procent op het hbo terecht.

Tabel 9. Aandeel van de leerlingen die doorstromen vanuit vmbo-b naar het mbo dat uiteindelijk op het hbo terechtkomt

	<i>Vmbo-b geen lwoo ongediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b lwoo ongediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b geen lwoo gediplomeerd</i>	<i>Vmbo-b lwoo gediplomeerd</i>
2009	2,1%	0,7%	6,2%	5,1%
2010	1,8%	0,6%	6,0%	4,6%
2011	1,4%	0,9%	5,1%	4,3%
2012	1,3%	0,4%	5,0%	4,5%
2013	3,2%	0,9%	5,2%	4,8%
2014	1,8%	1,0%	5,3%	4,7%
2015	1,5%	0,3%	5,0%	4,9%
2016	0,6%	0,4%	3,8%	4,0%

In deze paragraaf hebben we gekeken naar de doorstroom van leerlingen vanuit vmbo-b naar het mbo. Zowel ongediplomeerde vmbo-ers die een opleiding op niveau 1 van het mbo gaan doen als gediplomeerde vmbo-b leerlingen die een opleiding op niveau 2 van het mbo gaan doen halen vaak het diploma op het niveau waarop ze instromen. Stapelen van diploma's binnen het mbo komt redelijk vaak voor.

4. Conclusies en discussie

4.1 Conclusies

In dit onderzoek hebben we gekeken naar de doorstroompatronen van leerlingen vanuit het praktijkonderwijs sinds 2007 (onderzoeksvraag a). Minder dan de helft van de leerlingen die het praktijkonderwijs verlaat, stopt geheel met een reguliere opleiding. De meeste uitstromers uit het praktijkonderwijs blijven onderwijs volgen, met name in het mbo. Sinds 2013 is er sprake van een duidelijke stijging van het aandeel doorstromers dat naar het mbo gaat. In de eerste jaren die we hebben bekeken (2007-2013) ging het grootste gedeelte van de doorstromers naar het mbo naar een opleiding op niveau 1. Het komt echter steeds vaker voor dat leerlingen al tijdens het praktijkonderwijs een diploma op niveau 1 halen. Gaandeweg is de doorstroom naar niveau 2 dan ook populairder geworden en is sinds 2020 ongeveer even groot als de doorstroom naar niveau 1.

De leerlingen die beginnen aan een opleiding in het mbo zijn redelijk succesvol (onderzoeksvraag b). Tussen de 80 en 90 procent van de leerlingen die instromen op niveau 1 en tussen de 70 en 80 procent van de leerlingen die instromen op niveau 2 haalt hier een diploma. Voor beide niveaus geldt dat het percentage instromers dat een diploma haalt, toeneemt gedurende de onderzoeksperiode (onderzoeksvraag c). Voor veel praktijkonderwijsleerlingen houdt het onderwijs niet op na het behalen van dit diploma op het instroomniveau.

Van de leerlingen die instromen op niveau 1 gaat tweederde tot driekwart verder met een opleiding op niveau 2; een kwart tot een derde met een opleiding op niveau 3 en acht tot 16 procent met een opleiding op niveau 4. Op alle niveaus is een stijging zichtbaar in de latere jaren. Van de instromers op niveau 2 gaat 40 tot 50 procent verder met een opleiding op niveau 3 en 12 tot ruim 20 procent met een opleiding op niveau 4. Het merendeel van de leerlingen die doorgaan naar de hogere niveaus haalt hier ook daadwerkelijk een diploma. Van de leerlingen die instromen op niveau 1 komt ongeveer één procent en van de instromers op niveau 2 twee tot drie procent na een aantal jaar op het hbo terecht.

Ter vergelijking hebben we ook gekeken hoe leerlingen die vanuit vmbo-b naar het mbo gaan het ervan afbrengen (onderzoeksvraag d). De grote meerderheid van de leerlingen die een vmbo-b diploma haalt gaat verder met een opleiding op niveau 2, ongeveer 80 procent haalt ook een diploma op dit niveau. Leerlingen die vmbo-b zonder diploma verlaten, gaan vaak naar een opleiding op niveau 1, 70 tot 75 procent haalt hier een diploma. In alle gevallen doen leerlingen die leerwegondersteuning hebben gehad het even goed als leerlingen die geen leerwegondersteuning hebben gehad.

Van de ongediplomeerde vmbo-ers die instromen op niveau 1 haalt ook nog een diploma op niveau 2 en ruim een tiende een diploma op niveau 3. Van de Ongediplomeerde vmbo-ers die lwoo hebben gehad, gaat drie tot vier procent en van de ongediplomeerde vmbo-ers die geen lwoo hebben, gaat vijf tot zeven procent verder met een opleiding op niveau 4. Van de gediplomeerde vmbo-b leerlingen die instromen op niveau 3 haalt 40 procent een diploma op niveau 3 en 16 tot 20 procent op niveau 4. Hierbij maakt het geen verschil of de leerlingen leerwegondersteuning hebben gehad. Een deel van de vmbo-ers komt uiteindelijk op het hbo terecht. Bij de gediplomeerde vmbo-ers komt dit vaker voor dan bij de ongediplomeerde vmbo-ers (vijf tot zes procent tegenover één tot twee procent).

4.2 Discussie

Het praktijkonderwijs is bedoeld voor een zeer specifieke groep jongeren. Er worden eisen gesteld aan het IQ van de leerling en er moet sprake zijn van een leerachterstand op meer dan één domein. Om deze reden wordt aangenomen dat de leerling niet in staat is om het vmbo met goed gevolg te kunnen volbrengen. Mede hierdoor werd praktijkonderwijs ook lange tijd gezien als eindonderwijs. De leerling gaat vanuit deze aanname na het verlaten van de opleiding aan het werk op functies binnen de regionale arbeidsmarkt op een niveau dat ligt onder het niveau van de entreeopleiding (WVO2002, artikel 2.31 lid 1b). Eerder onderzoek maakte al duidelijk dat de gedachte dat praktijkonderwijs voor alle leerlingen eindonderwijs zou zijn, niet reëel is. Kennis et al lieten in 2018 zien dat de doorstroom van praktijkonderwijs naar mbo al vele jaren omvangrijk is en bovendien vrij constant. Verschillende factoren, zoals situatie op de arbeidsmarkt, veranderingen in het onderwijsstelsel, regionale verschillen, verschillen tussen scholen of in leerlingpopulaties hebben nauwelijks invloed op de doorstroom naar het mbo. Mede door deze conclusies is de status van het praktijkonderwijs veranderd. Meer en meer wordt de mogelijkheid geboden aan leerlingen om tijdens de opleiding al een diploma op niveau 1 van het mbo te halen, waardoor de doorstroom naar een startkwalificerende mbo-opleiding wordt vergemakkelijkt. In ons onderzoek zijn de bevindingen van Kennis et al (2018) bevestigd. Waar in dit eerdere onderzoek de situatie tot 2015-2016 werd beschreven, nemen wij ook de latere jaren mee. Hieruit blijkt dat sinds 2018 meer praktijkonderwijsleerlingen naar het mbo gaan dan er het onderwijs verlaten. Ongeveer op hetzelfde moment trok bovendien de doorstroom naar niveau 2 aan waardoor leerlingen inmiddels even vaak naar niveau 2 als naar niveau 1 gaan. Als praktijkonderwijsleerlingen doorstromen naar het mbo halen ze hier in meerderheid een diploma. Van degenen die instromen op niveau 1 haalt in de verschillende jaren waarin we onderzoek hebben gedaan 80 tot 90 procent een diploma op dit niveau. Dit is zo'n tien procentpunt meer dan bij de vmbo-leerlingen die ongediplomeerd doorgaan naar mbo 1. In de eerste jaren waarover we ons onderzoek hebben uitgevoerd haalt ongeveer 70 procent van de leerlingen uit het praktijkonderwijs die instromen op niveau 2 een diploma op dit niveau. Dit neemt gaandeweg toe tot ruim 80 procent in 2015. De jaren hierna blijft het diplomaresultaat op dit niveau. Dit is ongeveer gelijk aan het diplomasucces van vmbo-b gediplomeerden die instromen op niveau 2. De praktijkonderwijsleerlingen beperken zich op het mbo niet tot de

opleiding waarin ze instromen. Zeker leerlingen die instromen op niveau 1 zijn relatief vaak geneigd om ook nog te proberen een startkwalificatie te halen. Ruim tweederde van de leerlingen die beginnen met een entreeopleiding begint ook nog aan een opleiding op niveau 2, een kwart op niveau 3 en een kleine 10 procent op niveau 4. Dit is iets vaker dan de leerlingen die vanuit het vmbo ongediplomeerd instromen op niveau 1. Niet alle stapelaars vanuit het praktijkonderwijs halen een diploma op dit hogere niveau. Ongeveer de helft van alle instromers op niveau 1 haalt een diploma op niveau 2, zo'n 16 procent een diploma op niveau 3 en vijf procent haalt een diploma op niveau 4. Hiermee halen deze leerlingen vaker een diploma op de niveaus 2 en 3 dan vmbo leerlingen die ongediplomeerd vanuit de basis-leerweg instromen op niveau 1. Praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 1 halen iets minder vaak een diploma op niveau 4 dan de ongediplomeerde vmbo-b leerlingen die instromen op niveau 1. Het verschil is echter niet groot. De praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 gaan eveneens regelmatig verder op één van de hogere niveaus. De doorstroom van praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 is ongeveer gelijk aan die van de gediplomeerde vmbo-b leerlingen die instromen op niveau 2. Een kwart tot een derde van alle praktijkonderwijsleerlingen die instromen op niveau 2 haalt daadwerkelijk een diploma op niveau 3 en zes tot tien procent haalt een diploma op niveau 4. Hiermee halen ze verhoudingswijs iets minder vaak een diploma op niveau 3 en aanzienlijk minder vaak een diploma op niveau 4 dan gediplomeerde vmbo-b leerlingen die instromen op niveau 2.

Al met al kan worden geconcludeerd dat praktijkonderwijsleerlingen die doorstromen naar het mbo behoorlijk succesvol zijn. Zeker de groep die op het praktijkonderwijs al een diploma op niveau 1 heeft gehaald en instroomt op niveau 2 van het mbo valt hierbij op. Ze halen even vaak een diploma op dit niveau als de gediplomeerden uit vmbo-b. Ook de doorstroom naar de niveaus 3 en 4 is redelijk vergelijkbaar met die van leerlingen met een vmbo diploma. Het diplomasucces op de niveaus 3 en 4 blijft echter wat achter bij deze groep. Toch kan worden geconcludeerd dat in ieder geval deze groep praktijkonderwijsleerlingen het beter doen in het beroepsonderwijs dan zou mogen worden verwacht van een groep leerlingen van wie in eerste instantie is gedacht dat ze niet in staat zouden zijn om het vmbo met goed gevolg te kunnen volgen. De leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs instromen in niveau 2 van het mbo ronden de hogere niveaus van het mbo in ieder geval vaker succesvol af dan de leerlingen die vmbo-b ongediplomeerd verlaten en verder gaan met een opleiding op niveau 1.

De kansen die leerlingen vanuit het praktijkonderwijs hebben om alsnog een startkwalificerend diploma te halen en daarna zelfs door te gaan op de hogere niveaus zijn vermoedelijk niet algemeen bekend. Dit is des te wranger gezien de recente ontwikkelingen rond de doorstroomtoets. Hoewel dit uiteraard geen betrekking heeft op de door ons onderzochte leerlingen is het goed om te vermelden dat het praktijkonderwijs er last van heeft dat veel kinderen, die van de basisschool komen, een te positief schooladvies krijgen. Kinderen beginnen hun middelbareschooltijd daardoor op het (moeilijkere) vmbo en halen dit vervolgens niet of slechts met grote moeite (Nieuwsbericht NPO, 11 september 2024). Hiermee hebben ze mogelijk een slechtere uitgangspositie dan leerlingen die het praktijkonderwijs volgen en hier een mbo 1 diploma halen.

De weg van het praktijkonderwijs naar de hogere niveaus in het mbo duurt lang. Ze doen er gemiddeld langer dan de nominale duur van de opleiding plus één jaar over om een diploma op een niveau te halen. De leerlingen vanuit het praktijkonderwijs die uiteindelijk naar niveau 4 gaan, moeten daarom bijzonder gemotiveerd zijn. Het feit dat er relatief minder pro-leerlingen dan vmbo-b gediplomeerden een diploma op mbo 4 halen, zou ermee te maken kunnen hebben dat niet alle leerlingen vanuit het praktijkonderwijs het uithoudingsvermogen hebben om de weg volledig af te maken. Er zullen leerlingen zijn die het in zich hebben om het hoogste niveau van het mbo af te maken, maar hiervan afzien en kiezen voor een baan op mbo 2 of 3 niveau. Dit is sowieso vermoedelijk een baan die ze in eerste instantie niet voor mogelijk hadden gehouden. Binnen het praktijkonderwijs is al eerder een omslag geweest. Toen bleek dat praktijkonderwijsleerlingen relatief vaak doorgingen naar het mbo, werd de gedachte van praktijkonderwijs als eindonderwijs losgelaten. Samen met het mbo werd gezocht naar mogelijkheden om in ieder geval een deel van de leerlingen voor te bereiden op een opleiding waarmee ze een startkwalificatie kunnen halen. Het is aan te raden na te denken hoe een heel specifieke groep kan worden voorbereid op de doorstroom naar de hogere niveaus van het mbo. Hierbij zal met name aandacht moeten komen voor basisvaardigheden als spelling en woordenschat. Voor de beheersing van deze vaardigheden wordt veelal uitgegaan van referentieniveaus zoals die in 2009 door de Commissie Meijerink zijn opgesteld. Volgens deze schaal zouden leerlingen aan het eind van de basisschool moeten presteren op niveau 1F en voor de niveaus 2 en hoger van het mbo wordt ervan uitgegaan dat leerlingen op deze vaardigheden presteren op referentieniveau 2F. Van Batenburg (2013) liet echter zien dat leerlingen gemiddeld genomen met een achterstand van drie jaar ten opzichte van het niveau 1F het PrO verlaten. Verder gaf

hij aan dat na het tweede leerjaar meestal geen aparte lessen spelling meer worden gegeven. Hier is dus nog iets te winnen.

Een klein deel van de praktijkonderwijsleerlingen komt uiteindelijk op het hbo terecht. Hoewel dit wat minder vaak voorkomt bij deze groep dan bij gediplomeerde vmbo-b-leerlingen, komt deze groep juist wat vaker op het hbo dan leerlingen die vmbo-b zonder diploma verlaten en doorstromen naar niveau 1. Des te saillant is het als bedacht wordt dat het hier jongeren betreft van wie werd gedacht dat ze zouden moeten worden opgeleid voor een functie onder het niveau van de entreeopleiding. Voor enkele honderden jongeren in onze onderzoeksperiode was dit kennelijk een grove onderschatting van hun kwaliteiten.

4.3. Limitaties en aanbevelingen

In dit onderzoek hebben we op hoofdlijnen gekeken naar de doorstroom van leerlingen vanuit het praktijkonderwijs naar het mbo. Geconcludeerd kan worden dat in ieder geval een deel van de praktijkonderwijsleerlingen aanzienlijk meer in hun mars hebben dan op basis van de plaatsing na het primair onderwijs zou kunnen worden verwacht. Een beperking van deze studie is dat we de verschillende cohorten slechts als geheel bekijken. Het is goed denkbaar dat leerlingen met verschillende achtergrondkenmerken op verschillende manieren door het onderwijs gaan. In een vervolg op dit onderzoek zullen we kijken naar achtergrondkenmerken van de leerlingen zoals het geslacht en naar regionale kenmerken. Hiermee kunnen we mogelijk resultaten beter duiden. Een tweede beperking bestaat erin dat we ons in deze studie beperken tot de onderwijsloopbaan. In een vervolgonderzoek kijken we ook naar de arbeidsmarktpositie van leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs naar het mbo gaan en hier een startkwalificatie halen. Ten slotte hebben we uitsluitend gekeken naar leerlingen die vanuit het praktijkonderwijs doorstromen naar het mbo. Er is ook een (kleinere) groep leerlingen die na één of twee jaar praktijkonderwijs verder gaat met het vo of het vso. Een aparte studie kan worden overwogen om ook de vorderingen van deze leerlingen beter in kaart te brengen.

Geraadpleegde literatuur

Boom Beroepsonderwijs (2024). <https://boomberoepsonderwijs.nl/25-jaar-praktijkonderwijs-het-ontstaan-van-het-praktijkonderwijs>.

Kennis, R., Eimers, T., Woude, S. van der (2018). Doorstroom van praktijkonderwijs naar mbo. Studie naar cijfers, achtergronden en wettelijk kader. Nijmegen: KBA Nijmegen

Koopman, P., & Ledoux, G. (2017). Factsheet mbo. De doorstroomkansen naar het mbo van jongeren in een kwetsbare positie en jongeren met buitenschoolse zorg en/of rugzak. Amsterdam: Kohnstamm Instituut

Ministerie van OCW (2010). Actieplan mbo 'focus op vakmanschap 2011-2015'. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Ministerie van OCW (2017). Loopbaanmonitor jongeren in kwetsbare positie. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Van der Woude, S. (2015). Perspectief op Werk.

WVO2020 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044212/2024-08-01>

Bijlage 1. Aantal pro-leerlingen, aantal uitstromers uit het pro en aandeel van de uitstromers in het totaal aantal leerlingen, per jaar²

	Aantal leerlingen	instroom	uitstroom
2007	27072		6388
2008	26848	6164	6158
2009	26740	6050	6267
2010	26603	6130	6408
2011	26720	6525	6141
2012	27583	7004	6031
2013	28619	7067	6231
2014	29267	6879	6218
2015	29769	6720	6629
2016	29770	6630	6845
2017	29550	6625	7231
2018	29218	6899	6999
2019	29249	7030	6472
2020	29779	7002	6978
2021	29652	6851	7268
2022	29063	6679	7094
2023	28920	6951	

² Omdat we beginnen met cohort 2007 is hier geen instroom weergegeven. Van de leerlingen die in 2023 in het praktijkonderwijs zaten, is op het moment van schrijven nog geen uitstroom bekend

Bijlage 2. Diplomaresultaat doorstromers vanuit praktijkonderwijs.

Tabel B2a. Percentage behaalde diploma's instromers op niveau 1³

	instroom	diploma niveau 1	diploma niveau 2	diploma niveau 3	diploma niveau 4
2008	1883	79,2%	48,0%	15,5%	4,9%
2009	1687	80,7%	48,3%	16,2%	4,1%
2010	1493	84,2%	48,2%	14,2%	2,8%
2011	1494	82,5%	50,5%	16,8%	4,1%
2012	1366	85,3%	48,8%	16,4%	3,2%
2013	1225	85,4%	50,5%	16,2%	4,9%
2014	1245	87,0%	51,6%	16,9%	5,5%
2015	1444	86,3%	54,6%	17,2%	5,8%
2016	1655	88,2%	55,7%	15,0%	5,2%
2017	1736	87,3%	56,5%	12,0%	3,7%
2018	1793	87,3%	54,0%	8,1%	1,4%
2019	1719	89,2%	47,8%	2,3%	0,1%
2020	1561	83,9%	38,1%	0,8%	0,1%
2021	1671	79,1%	8,6%	4	
2022	1812	69,7%	0,4%		

³ Een leerling die instroomt op niveau 1 kan in de loop der jaren diploma's op meer niveaus halen. Sterker, de leerlingen die een diploma op niveau 2 halen, hebben in alle gevallen een diploma op niveau 1 gehaald. De leerlingen die een diploma op niveau 3 of 4 halen, hebben vrijwel altijd ook diploma's op niveau 1 en 2 gehaald.

⁴ In de latere jaren zijn de instromers nog met hun opleiding bezig waardoor (nog) geen diploma is gehaald.

Tabel B2b. Diplomaresultaat instroom op niveau 2

	instroom	diploma niveau 2	diploma niveau 3	diploma niveau 4
2008	915	67,0%	25,0%	6,2%
2009	1132	71,6%	24,4%	7,4%
2010	1240	74,4%	25,6%	8,0%
2011	1246	75,8%	25,8%	8,0%
2012	1265	78,2%	30,4%	8,4%
2013	1257	79,7%	28,5%	10,5%
2014	1149	80,9%	32,6%	10,7%
2015	1052	82,4%	33,3%	11,4%
2016	1048	80,8%	27,2%	9,8%
2017	1242	78,3%	26,3%	7,7%
2018	1379	80,1%	21,0%	6,2%
2019	1553	80,6%	13,2%	2,6%
2020	1757	73,4%	4,0%	0,2%
2021	1805	63,9%	0,6%	
2022	1734	13,5%		

Bijlage 3 Gemiddelde tijdsduur om een diploma te halen

Tabel B3a. Gemiddelde tijdsduur om een diploma te halen, instromers op niveau 1, in jaren

	Diploma niveau 1	Diploma niveau 2	Diploma niveau 3	Diploma niveau 4
2009	1,43	4,22	7,23	8,64
2010	1,73	4,50	7,37	9,18
2011	1,85	4,64	7,24	8,91
2012	1,97	4,42	6,95	8,30
2013	2,14	4,57	6,69	8,00
2014	2,15	4,41	6,56	7,73
2015	2,04	4,25	6,13	7,29
2016	1,90	4,01	5,66	6,45
2017	1,95	4,03		
2018	2,00	3,79		
2019	2,10	3,77		
2020	2,22	3,48		
2021	2,09	2,99		
2022	1,79			

Tabel B3b. Gemiddelde tijdsduur om een diploma te halen, instromers op niveau 2, in jaren

	Diploma niveau 2	Diploma niveau 3	Diploma niveau 4
2009	2,78	5,98	7,26
2010	3,10	6,31	7,86
2011	3,34	6,46	8,18
2012	3,49	6,48	8,32
2013	3,58	6,32	7,91
2014	3,62	6,22	7,72
2015	3,68	6,15	7,59
2016	3,81	6,04	7,25
2017	3,75		
2018	3,70		
2019	3,62		
2020	3,56		
2021	3,50		

Bijlage 4 Diplomaresultaat doorstromers vanuit vmbo-b

Tabel B4a. Vmbo b geen lwoo, gediplomeerd

	mbo 3	mbo 4
2009	55,6%	28,1%
2010	55,1%	28,4%
2011	56,4%	28,2%
2012	56,4%	28,8%
2013	57,7%	30,8%
2014	55,8%	30,4%
2015	53,2%	30,5%
2016	48,4%	30,4%
2017	43,5%	31,2%
2018	40,8%	30,1%
2019	37,3%	26,3%
2020	32,5%	21,7%
2021	24,7%	16,3%

Tabel B4b. Vmbo b geen lwoo ongediplomeerd

	mbo 2	mbo 3	mbo 4
2008	61,8%	21,8%	12,7%
2009	65,5%	20,8%	13,1%
2010	68,6%	24,2%	13,1%
2011	67,6%	24,9%	12,5%
2012	63,8%	22,2%	15,9%
2013	64,0%	22,7%	13,3%
2014	65,0%	21,8%	13,0%

Tabel B4c. Vmbo b lwoo gediplomeerd

	mbo 3	mbo 4
2009	57,3%	25,1%
2010	56,7%	25,7%
2011	59,3%	26,6%
2012	58,4%	26,6%
2013	59,3%	29,1%
2014	60,9%	31,1%
2015	59,3%	31,3%
2016	54,2%	32,0%
2017	49,1%	32,3%
2018	45,7%	30,4%
2019	42,1%	28,1%
2020	35,0%	24,1%
2021	24,5%	19,4%

Tabel B4d. Vmbo b lwoo ongediplomeerd

	mbo 2	mbo 3	mbo 4
2008	65,8%	22,0%	8,4%
2009	67,1%	24,9%	9,2%
2010	69,2%	21,0%	8,8%
2011	70,2%	26,3%	8,2%
2012	65,7%	26,4%	8,8%
2013	68,4%	23,6%	10,8%
2014	69,5%	22,4%	12,1%